

Torah Reading for Bo

Parshat Bo

Shabbat, 6 Shevat, 5780

1 February, 2020

SELECT A PORTION:

1st	2nd	3rd	4th	5th	6th	7th	Haftarah	Complete
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----------	----------

4th Portion: (Exodus 11:4 - 12:20)

SHOW CONTENT IN:

Both	English	Hebrew
------	---------	--------

HIDE RASHI'S COMMENTARY

Exodus Chapter 11

4. Moses said, "So said the Lord, At the dividing point of the night, I will go out into the midst of Egypt,

Moses said, So said the Lord: When he stood before Pharaoh, this prophecy was said to him, for after he [Moses] left his [Pharaoh's] presence, he did not see his face [again]. — [from Exod. Rabbah 18:1, Mishnath Rabbi Eliezer ch. 19]

At the dividing point of the night: Heb. כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה, when the night is divided. כְּחֻצַּת is like "when the meal offering was offered up (כְּעֹלֹת) " (II Kings 3:20); [and like] "when their anger was kindled (בְּחִרּוֹת) against us" (Ps. 124:3). This is its simple meaning, which fits its context that חֻצַּת is not a noun denoting a half. Our Rabbis, however, interpreted it like כְּחֻצֵי הַלַּיְלָה, at about midnight [lit., half the night], and they said that Moses said כְּחֻצַּת, about midnight, meaning near it [midnight], either before it or after it, but he did not say בְּחֻצַּת, at midnight, lest Pharaoh's astrologers err and [then] say, "Moses is a liar," but the Holy One, blessed be He, Who knows His times and His seconds, said בְּחֻצַּת, at midnight. — [from Ber. 3b]

5. and every firstborn in the land of Egypt will die, from the firstborn of Pharaoh who sits on his throne to the firstborn of the slave woman who is behind the millstones, and every firstborn animal.

to the firstborn of the captive: Why were the captives smitten? So that they would not say, "Our deity has demanded [vengeance] for their [our] degradation, and brought retribution upon Egypt." — [from Mechilta, Bo,

ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה': בַּעֲמֻדוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה נֹאמְרָה לוֹ נְבוּאָה זֹו שֶׁהָרִי מִשִּׁינָא מִלִּפְנֵי לֹא הוֹסִיף רֹאוֹת פָּנָיו:

כחצת הלילה: כהחלק הלילה, כחצות, כמו (מלכים א' יט כה) כעלות, (תהלים קכד ג) בחרות אפס בנו, זהו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשוהו כמו בחצי הלילה (שמות יב כט) ואמרו, שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות:

ה וּמֵת כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

עד בכור השבי: (שמות יב כט) למה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו, יראתם

on [Exod. 12:29](#)]

from the firstborn of Pharaoh... to the firstborn of the slave woman: All those inferior to the Pharaoh's firstborn and superior to the slave woman's firstborn were included. Why were the sons of the slave women smitten? Because they too were enslaving them [the Israelites] and were happy about their misfortune. — [from Pesikta Rabbathi, ch. 17]

and every firstborn animal: Because they [the Egyptians] worshipped it, and when the Holy One, blessed be He, punishes any nation, He punishes its deity. — [from Mechilta, Bo, on [Exod. 12:29](#)]

6. And there will be a great cry throughout the entire land of Egypt, such as there never has been and such as there shall never be again.

7. But to all the children of Israel, not one dog will whet its tongue against either man or beast, in order that you shall know that the Lord will separate between the Egyptians and between Israel.

will separate: Heb. *לֹא יִחַרֵץ כָּלָב לְשׁוֹנוֹ*, I say that is a term meaning sharp. Similarly "his tongue towards any man of the B'nei Yisroel." {[Joshua 10:21](#)} He did not sharpen. "Then you will utter a sharp sound." {[I Samuel 5:24](#)} [or:] ---"A sharp thresher." [or:] " {[Isaiah 41:14](#)} "The thoughts of a sharp one" {[Proverbs 21:5](#)} [meaning:] a sharp and clever person. {[Proverbs 10:4](#)} [or:] You bring wealth to the hand of the clever ones--- sharp merchants.

will separate: Heb. *יִפְלֶה*, will divide. — [from Onkelos, Jonathan] See the commentary on [Exod. 8:18](#).

8. And all these servants of yours will come down to me and prostrate themselves to me, saying, 'Go out, you and all the people who are at your feet,' and afterwards I will go out." [Then] he [Moses] exited from Pharaoh with burning anger.

And all these servants of yours will come down: [By using this phrase,] he [Moses] showed respect for the throne, because eventually Pharaoh himself went down to him at night and said, "Get up and get out from among my people" ([Exod. 12:31](#)), although Moses had not originally said, "You will come down to me and prostrate yourself to me." -[from [Exod. Rabbah 7:3](#); [Mechilta, Bo 13](#)]

who are at your feet: Who follow your advice and your way.

and afterwards I will go out: with all the people from your land.

תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים:

מבכור פרעה עד בכור השפחה: כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים בהם ושמחים בצרתם:

וכל בכור בהמה: לפי שהיו עובדין לה, וכשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה נפרע מאלוהיה:

ו וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף:

ז וְלִכָּל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֵץ־כָּלָב לְשׁוֹנוֹ לְמַאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

לא יחרץ כלב לשנו: אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו, וכן (יהושע י כא) לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו, לא שנו, (שמואל ב' ה כד) אז תחרץ תשתנו, (ישעיהו מא טו) למורג חרוץ שנון, (משלי כא ה) מחשבות חרוץ, אדם חריף ושנון, (משלי י ד) ויד חרוצים תעשיר, חריפים, סוחרים שנונים:

אשר יפלה: יבדיל:

ח וַיֵּרְדּוּ כָל־עֲבָדָיו אֵלָה אֵלֵי וְהִשְׁתַּחוּ־לִי לֵאמֹר צֵא אֶתָּה וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרֹעֶה בְּחָרִי־אָף:

וירדו כל עבדיך: חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה (שמות יב לא) ויאמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי:

אשר ברגליך: ההולכים אחר עצתך והלוכך:

ואחרי כן אצא: עם כל העם מארצך:

he exited from Pharaoh: After he had completed his words, he went out from before him.

with burning anger: because he [Pharaoh] had said to him, "You shall no longer see my face" (Exod. 10:28).

9. The Lord said to Moses, "Pharaoh will not heed you, in order to increase My miracles in the land of Egypt."

in order to increase My miracles in the land of Egypt:- ("My miracles" denotes two; "to increase" denotes three.) They are the plague of the firstborn, the splitting of the Red Sea, and the stirring of the Egyptians [into the sea].

10. Moses and Aaron had performed all these miracles before Pharaoh, but the Lord strengthened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel out of his land.

Moses and Aaron had performed, etc.: It has already been written for us in reference to all the miracles, and it [Scripture] did not repeat it here except to juxtapose it to the following section [i.e., Exod. 12]. See Rashi's commentary on the following verse.

Exodus Chapter 12

1. The Lord spoke to Moses and to Aaron in the land of Egypt, saying,

The Lord spoke to Moses and to Aaron: Since Aaron had worked and toiled with miracles just like Moses, He accorded him this honor at the first commandment by including him with Moses in [His] speech. — [from Tanchuma Buber, Bo 8; Mechilta] In early editions of Rashi, this paragraph is part of the above paragraph, the comment on 11:10. Indeed, that is how it appears in Tanchuma Buber.

in the land of Egypt: [i.e.,] outside the city. Or perhaps it means only within the city? Therefore, Scripture states: "When I leave the city, [I will spread my hands to the Lord]" (Exod. 9:29). Now, if [even a] prayer, which is of minor importance, he [Moses] did not pray within the city, a divine communication, which is of major importance, how much more so [would God not deliver it to Moses within the city]? Indeed, why did He not speak with him within the city? Because it was full of idols. — [from Mechilta]

2. This month shall be to you the head of the months; to you it shall be the first of the months of the year.

This month: Heb. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, lit., this renewal. He [God] showed him [Moses] the moon in its renewal and said to him, "When the moon renews itself, you will have a new month" (Mechilta). Nevertheless, [despite

יֵצֵא מִעַם פַּרְעֹה: כשגמר דבריו יצא מלפניו:

בַּחֲרֵי אָנִי: על שאמר לו (שמות י כח) אל תוסף ראות פני:

ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

למען רבות מופתי: מופתי שנים, רבות שלושה מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים:

י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ:

ומשה ואהרן עשו וגו': כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה:

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן: בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדבור:

בארץ מצרים: חוץ לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך תלמוד לומר (לעיל ט כט) כצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דבור חמור לא כל שכן, ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גלולים:

ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

החדש הזה: הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה

this rendering,] a biblical verse does not lose its simple meaning (Shab. 63a). Concerning the month of Nissan, He said to him, "This shall be the first of the order of the number of the months, so Iyar shall be called the second [month], and Sivan the third [month]."

This: Moses found difficulty [determining] the [precise moment of the] renewal of the moon, in what size it should appear before it is fit for sanctification. So He showed him with His finger the moon in the sky and said to him, "You must see a moon like this and sanctify [the month]." Now how did He show it to him? Did He not speak to him only by day, as it says: "Now it came to pass on the day that the Lord spoke" (Exod. 6:28); "on the day He commanded" (Lev. 7:38); "from the day that the Lord commanded and on" (Num. 15:23).? Rather, just before sunset, this chapter was said to him, and He showed him [the moon] when it became dark. — [from Mechilta]

3. Speak to the entire community of Israel, saying, "On the tenth of this month, let each one take a lamb for each parental home, a lamb for each household.

Speak to the entire community: Heb. דַּבְּרוּ, [the plural form]. Now did Aaron speak? Was it not already stated [to Moses]: "You shall speak" (Exod. 7: 2) "and you speak to the children of Israel, saying" (Exod. 31:13)? But they [Moses and Aaron] would show respect to each other and say to each other, "Teach me [what to say]," and the speech would emanate from between them [and it would sound] as if they both were speaking. — [from Mechilta]

to the entire community of Israel, saying, "On the tenth of... month" -: Speak today on Rosh Chodesh [the New Moon] that they should take it [the lamb] on the tenth of the month. — [From Mechilta]

this: The Passover sacrifice of Egypt had to be taken on the tenth, but not the Passover sacrifice of later generations. — [from Mechilta, Pes. 96a]

a lamb for each parental home: [I.e., a lamb] for one family. If [the family members] were numerous, I would think that one lamb would suffice for all of them. Therefore, the Torah says: "a lamb for a household." — [from Mechilta]

4. But if the household is too small for a lamb, then he and his neighbor who is nearest to his house shall take [one] according to the number of people, each one according to one's ability to eat, shall you be counted for the lamb.

But if the household is too small for a lamb: And if they are too few to have one lamb, for they cannot eat it [all], and it will become left over (see verse 10), "then he and his neighbor... shall take." This is the apparent meaning according to its simple interpretation. There is, however, also a midrashic interpretation, [namely that this verse comes] to teach us that after they were counted on it, [i.e., after they registered for a

ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי:

הזה: נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר (שמות ו כח) ויהי ביום דבר ה', (ויקרא ז לח) ביום צותו, (במדבר טו כג) מן היום אשר צוה ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

ג דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִתָּה שֶׁה לְבֵית:

דברו אל כל עדת: וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמר (שמות ז ב) אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם מדברים:

אל כל עדת ישראל וגו' בעשר לחדש: דברו היום בראש חודש שיקחוהו בעשור לחדש:

הזה: פסח מצרים מקחו בעשור, ולא פסח דורות:

שה לבית אבת: למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית:

ד וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מֵהֵיֹוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נִפְשׁוֹת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:

ואם ימעט הבית מהיות משה: ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו' זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו

certain lamb,] they may diminish their number and withdraw from it and be counted on another lamb. If, however, they wish to withdraw and diminish their number, [they must do it] מְהִיּוֹתָמָשָׁה [lit., from the being of the lamb]. They must diminish their number while the lamb still exists, while it is still alive, and not after it has been slaughtered. — [from Mechilta, Pes. 98a] according to the number of-Heb. בְּמִקְסָת, amount, and so “the amount of (מִקְסָת) your valuation: (Lev. 27:23).

shall you be counted: Heb. תִּקְלָסְךָ [Onkelos renders:] תִּתְקַנְנִי, you shall be counted.

according to one's ability to eat: [This indicates that only] one who is fit to eat-which excludes the sick and aged-who cannot eat an olive-sized portion [can be counted among the group for whom the sacrifice is killed]. — [from Mechilta]

5. You shall have a perfect male lamb in its [first] year; you may take it either from the sheep or from the goats.

perfect: without a blemish. — [from Mechilta]

in its [first] year: Heb. בֶּן-שָׁנָה For its entire first year it is called בֶּן-שָׁנָה, meaning that it was born during this year. — [from Mechilta]

either from the sheep or from the goats: Either from this [species] or from that [species], for a goat is also called שָׂה, as it is written: “and a kid (שָׂה עִזִּים)” (Deut. 14:4). — [from Mechilta]

6. And you shall keep it for inspection until the fourteenth day of this month, and the entire congregation of the community of Israel shall slaughter it in the afternoon.

And you shall keep it for inspection: Heb. לְמַשְׁמֶרֶת. This is an expression of inspection, that it [the animal] requires an inspection for a blemish four days before its slaughter. Now why was it [the designated animal] to be taken four days before its slaughter, something not required in the Passover sacrifice of later generations? Rabbi Mathia the son of Charash used to say [in response]: Behold He [God] says: “And I passed by you and saw you, and behold your time was the time of love” (Ezek. 16:8). The [time for the fulfillment of the] oath that I swore to Abraham that I would redeem his children has arrived. But they [the Children of Israel] had no commandments in their hands with which to occupy themselves in order that they be redeemed, as it is said: “but you were naked and bare” (Ezek. 16:7). So He gave them two mitzvot, the blood of the Passover and the blood of the circumcision. They circumcised themselves on that night, as it is said: “downtrodden with your blood (בְּדַמִּי)” (ibid., verse 6), with the two [types of] blood. He [God] states also: “You, too-with the blood of your covenant I have freed your prisoners from a pit in which there was no water” (Zech. 9:11). Moreover, they [the Israelites] were passionately fond of idolatry. [Moses] said to them, “Withdraw and take for yourselves” (Exod. 12:21). [He meant:] withdraw from idolatry and take for

ולהמנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים, ולא משנשחט:

במכסת: חשבון וכן (ויקרא כז כג) מכסת הערכך:

לפי אכלו: הראוי לאכילה פרט לחולה וזקן שאינן יכולין לאכול בזית:

ה שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַבָּשִׂים וּמִן־הָעִזִּים תִּקְחוּ:

תמים: בלא מום:

בן שנה: כל שנתו קרוי בן שנה כלומר שנולד בשנה זו:

מן הכבשים ומן העזים: או מזה או מזה שאף עז קרויה שה, שנאמר (דברים יד ד) ושה עזים:

ו יִהְיֶה לָכֶם לְמַשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָּיִם:

והיה לכם למשמרת: זה לשון בקור שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה, ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם ז) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה, שנאמר (שם ו) מתבוססת בדמך, בשני דמים, ואומר (זכרי' ט יא). גם את בדם ברידת שלחתי אסיריך מבור אין מים בו, ולפי שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם (פסוק כא) משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה:

yourselves sheep for the mitzvah. — [from Mechilta, here and on verse 21] Note that on verse 21, Rashi explains that differently.

shall slaughter it: Now do they all slaughter [it]? Rather, from here we can deduce that a person's agent is like himself. — [from Mechilta, Kid. 41b] [Therefore, it is considered as if all the Israelites slaughtered the sacrifice.]

the entire congregation of the community of Israel: [This means] the congregation, the community, and Israel. From here, they [the Rabbis] said: The communal Passover sacrifices are slaughtered in three [distinct] groups, one after the other. [Once] the first group entered, the doors of the Temple court were locked [until the group finished; they were followed by the second group, etc.,] as is stated in Pesachim (64b).

in the afternoon: Heb. בֵּין הָעֶרְבִים From six hours [after sunrise] and onward is called בֵּין הָעֶרְבִים, literally, between the two evenings, for the sun is inclined toward the place where it sets to become darkened. It seems to me that the expression בֵּין הָעֶרְבִים denotes those hours between the darkening of the day and the darkening of the night. The darkening of the day is at the beginning of the seventh hour, when the shadows of evening decline, and the darkening of the night at the beginning of the night. עֶרֶב is an expression of evening and darkness, like “all joy is darkened (וְעֶרְבָה) ” (Isa. 24:11). — [from Mechilta]

7. And they shall take [some] of the blood and put it on the two doorposts and on the lintel, on the houses in which they will eat it.

And they shall take [some] of the blood: This is the receiving of the blood [from the animal's neck immediately after the slaughtering]. I would think that it was to be received in the hand. Therefore, Scripture says: “that is in the basin” (below, verse 22), [specifying that the blood is to be received in a vessel]. — [from Mechilta]

the... door posts: They are the upright posts, one from this side of the entrance and one from that side. — [from Kid. 22b]

the lintel: Heb. הַמִּשְׁקוּף. That is the upper [beam], against which the door strikes (שׁוֹקֵף) when it is being closed, lintel in Old French. The term שְׁקִיפָה means striking, like [in the phrase] “the sound of a rattling leaf” (Lev. 26:36), [which Onkelos renders:] טֶרַף דְּשִׁקִּיף “bruise” (Exod. 21:25), [which Onkelos renders:] מִשְׁקוּפִי — [based on Jonathan]

on the houses in which they will eat it: But not on the lintel and the doorposts of a house [used] for [storing] straw or a house [used] for cattle, in which nobody lives. — [based on Mechilta]

ושחטו אתו וגו': וכי כולן שוחטין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו:

קהל עדת ישראל: קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו, פסחי צבור נשחטין בשלש כתות זו אחר זו, נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (דף סד א):

בין הערבים: משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מבוא לערוב. ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב (ירמיהו ו ד), ועריבת הלילה בתחילת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו (ישעיהו כד יא) ערבה כל שמחה:

ז וְלָקַחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים
אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

ולקחו מן הדם: זו קבלת הדם. יכול ביד, תלמוד לומר (פסוק כב) אשר בסף:

המזוזות: הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן:

המשקוף: הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו לינט"ר בלעז [משקוף] ולשון שקיפה חבטה, כמו (ויקרא כו לו) קול עלה נדף, טרפא דשקיף, (שמות כא כה) חבורה משקופי:

על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הבקר, שאין דרין בתוכו:

8. And on this night, they shall eat the flesh, roasted over the fire, and unleavened cakes; with bitter herbs they shall eat it.

the flesh: but not sinews or bones. — [from Mechilta]

and unleavened cakes; with bitter herbs: Every bitter herb is called מרור, and He commanded them to eat bitters in commemoration of “And they embittered their lives” (Exod. 1:14). — [from Pes. 39a, 116b]

9. You shall not eat it rare or boiled in water, except roasted over the fire its head with its legs and with its innards.

You shall not eat it rare: Heb. נא Something not roasted sufficiently is called נא in Arabic.

or boiled: All this is included in the prohibition of You shall not eat it. — [from Pes. 41b]

in water: How do we know that [it is also prohibited to cook it] in other liquids? Therefore, Scripture states: וּבִשְׁל מִבֶּשֶׁל, [meaning boiled] in any manner. — [from Pes. 41a]

except roasted over the fire: Above (verse 8), He decreed upon it [the animal sacrifice] with a positive commandment, and here He added to it a negative [commandment]: “You shall not eat it except roasted over the fire.” -[from Pes. 41b]

its head with its legs: One should roast it completely as one, with its head and with its legs and with its innards, and one must place its intestines inside it after they have been rinsed (Pes. 74a). The expression וְעַל־קִרְבָּו is similar to the expression “with their hosts (עַל־צִבְאָתָם)” (Exod. 6:26), [which is] like בְּצִבְאָתָם, as they are, this too means [they should roast the animal] as it is, all its flesh complete.

10. And you shall not leave over any of it until morning, and whatever is left over of it until morning, you shall burn in fire.

and whatever is left over of it until morning-: What is the meaning of “until morning” a second time? [This implies] adding one morning to another morning, for morning starts with sunrise, and this verse is here to make it [the prohibition] earlier, [i.e.,] that it is forbidden to eat it [the leftover flesh] from dawn. This is according to its apparent meaning. Another midrashic interpretation is that this teaches that it may not be burnt on Yom Tov but on the next day, and this is how it is to be interpreted: and what is left over from it on the first morning you shall wait until the second morning and burn it. — [from Shab. 24b]

11. And this is how you shall eat it: your loins girded, your shoes on your feet, and your

ח וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מֵרָרִים יֹאכְלֻהוּ:

את הבשר: ולא גידים ועצמות:

על מררים: כל עשב מר נקרא מרור. וציום לאכול מרור זכר לומר את חיייהם (שמות א יד):

ט אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱבָשׁ מִבֶּשֶׁל בַּמַּיִם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ וְעַל־קִרְבָּו:

אל תאכלו ממנו נא: שאינו צלוי כל צורכו קוראו נא בלשון ערבי:

ובשל מבשל: כל זה באזהרת אל תאכלו:

במים: מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום:

כי אם צלי אש: למעלה גזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש:

ראשו על כרעיו: צולהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו. ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון (שמות ו כו) על צבאותם, כמו בצבאותם, כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל בשרו משלם:

י וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנֵּתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

והנותר ממנו עד בקר: מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הנץ החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת. וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפו:

יא וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים נָעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיָדְכֶם

staff in your hand; and you shall eat it in haste it is a Passover sacrifice to the Lord.

your loins girded: Ready for the way [i.e., for travel]. — [from Mechilta]

in haste: Heb. בְּחֵפָז, a term denoting haste and speed, like “and David was hastening (רָחַץ)” (I Sam. 23:26); that the Arameans had cast off in their haste (בְּחֵפָז) (II Kings 7:15). — [from Onkelos]

it is a Passover sacrifice to the Lord: Heb. נֶסֶךְ. The sacrifice is called נֶסֶךְ because of the skipping and the jumping over, which the Holy One, blessed be He, skipped over the Israelites' houses that were between the Egyptians houses. He jumped from one Egyptian to another Egyptian, and the Israelite in between was saved. [“To the Lord” thus implies] you shall perform all the components of its service in the name of Heaven. (Another explanation:) [You should perform the service] in the manner of skipping and jumping, [i.e., in haste] in commemoration of its name, which is called Passover (נֶסֶךְ), and also [in old French] pasche, pasque, pasca, an expression of striding over. — [from Mishnah Pes. 116a,b; Mechilta d'Rabbi Shimon ben Yochai, verse 27; Mechilta on this verse]

12. I will pass through the land of Egypt on this night, and I will smite every firstborn in the land of Egypt, both man and beast, and upon all the gods of Egypt will I wreak judgments I, the Lord.

I will pass: like a king who passes from place to place, and with one passing and in one moment they are all smitten. — [from Mechilta]

every firstborn in the land of Egypt: Even other firstborn who are in Egypt [will die]. Now how do we know that even the firstborn of the Egyptians who are in other places [will die]? Therefore, Scripture states: “To Him Who smote the Egyptians with their firstborn” (Ps. 136:10). — [from Mechilta]

both man and beast: [i.e., first man and then beast.] He who started to sin first from him the retribution starts. — [from Mechilta]

and upon all the gods of Egypt:- The one made of wood will rot, and the one made of metal will melt and flow to the ground. — [from Mechilta]

will I wreak judgments-I The Lord: I by Myself and not through a messenger. — [from Passover Haggadah]

13. And the blood will be for you for a sign upon the houses where you will be, and I will see the blood and skip over you, and there will be no plague to destroy [you] when I smite

וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחֵפָז וְהָיָה פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

מתניכם חגרים: מוזמנים לדרך:

בחפז: לשון בהלה ומהירות, כמו (שמואל א' כג כו) ויהי דוד נחפז ללכת, (מלכים ב' ז טו) אשר השליכו ארם בחפז:

פסח הוא לה': הקרבן קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה שהקב"ה היה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי, וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים. דבר אחר דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח וגם פשק"א [פסח] לשון פסיעה:

יב וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִפֵּיתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

ועברתי: כמלך העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין:

כל בכור בארץ מצרים: אף בכורות אחרים והם במצרים, ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר (תהלים קלו י) למכה מצרים בבכוריהם:

מאדם ועד בהמה: מי שהתחיל בעבירה ממנו מתחלת הפורענות:

ובכל אלהי מצרים: של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ:

אעשה שפטים אני ה': אני בעצמי ולא על ידי שליח:

יג וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בָאָרֶץ מִצְרַיִם:

the [people of the] land of Egypt.

And the blood will be for you for a sign: [The blood will be] for you a sign but not a sign for others. From here, it is derived that they put the blood only on the inside. — [from Mechilta 11]

and I will see the blood: [In fact,] everything is revealed to Him. [Why then does the Torah mention that God will see the blood?] Rather, the Holy One, blessed be He, said, “I will focus My attention to see that you are engaged in My commandments, and I will skip over you.” —[from Mechilta]

and skip over: Heb. וַפְּסֹחַ [is rendered] and I will have pity, and similar to it: “sparing וַפְּסֹחַ and rescuing” (Isa. 31:5). I say, however, that every [expression of] פְּסִיחָה is an expression of skipping and jumping. [Hence,] וַפְּסֹחַ [means that] He was skipping from the houses of the Israelites to the houses of the Egyptians, for they were living one in the midst of the other. Similarly, “skipping between (פְּסִיחָה) two ideas” (I Kings 18:21). Similarly, the lame (פְּסִיחָה) walk as if jumping. Similarly, וַפְּסֹחַ וְהִמְלִיט means: jumping over him and rescuing him from among the slain. — [from Mechilta] Both views are found in Mechilta. The first view is also that of Onkelos.

and there will be no plague to destroy [you]: But there will be [a plague] upon the Egyptians. Let us say that an Egyptian was in an Israelite's house. I would think that he would escape. Therefore, Scripture states: “and there will be no plague upon you,” but there will be [a plague] upon the Egyptians in your houses. Let us say that an Israelite was in an Egyptian's house. I would think that he would be smitten like him. Therefore, Scripture states: “and there will be no plague upon you.” —[from Mechilta]

14. And this day shall be for you as a memorial, and you shall celebrate it as a festival for the Lord; throughout your generations, you shall celebrate it as an everlasting statute.

as a memorial: for generations.

and you shall celebrate it: The day that is a memorial for you—you shall celebrate it. But we have not yet heard which is the day of memorial. Therefore, Scripture states: “Remember this day, when you went out of Egypt” (Exod. 13: 3). we learn that the day of the Exodus is the day of memorial. Now on what day did they go out [of Egypt]? Therefore, Scripture states: “On the day after the Passover, they went out” (Num. 33:3). I must therefore say that the fifteenth of Nissan is the day of the festival, because the night of the fifteenth they ate the Passover sacrifice, and in the morning they went out.

throughout your generations: I understand [this to mean] the smallest number of generations, [namely only] two. Therefore, Scripture states: “you shall celebrate it as an everlasting statute.” —[from Mechilta]

15. For seven days you shall eat unleavened cakes, but on the preceding day you shall

והיה הדם לכם לאות: לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים:

וראיתי את הדם: הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי ופוסח אני עליכם:

ופסחתי: וחמלתי, ודומה לו (ישעיהו לא ה) פסוח והמליט. ואני אומר כל פסחה לשון דלוג וקפיצה. ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן (מלכים א' יח כא) פוסחים על שתי הסעיפים, וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן (ישעיהו לא ה) פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים:

ולא יהיה בכם נגף: אבל הווה הוא במצרים הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הווה במצרי שבביתכם, הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף:

יד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגֹתֶם אֹתוֹ תֵּג לִיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:

לזכרון: לדורות:

וחגתם אותו: יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו. ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר (שמות יג ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר (במדבר לג ג) ממחרת הפסח יצאו, הוי אומר יום חמישה עשר בניסן הוא של יום טוב, שהרי ליל חמישה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו:

לדורתיכם: שומע אני מיעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגגוהו:

טו שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם

clear away all leaven from your houses, for whoever eats leaven from the first day until the seventh day that soul shall be cut off from Israel.

For seven days: Heb. שבעת ימים, seteyne of days, i.e., a group of seven days. [See Rashi on [Exod. 10:22](#).]

For seven days you shall eat unleavened cakes-: But elsewhere it says: "For six days you shall eat unleavened cakes" ([Deut. 16:8](#)). This teaches [us] regarding the seventh day of Passover, that it is not obligatory to eat matzah, as long as one does not eat chametz. How do we know that [the first] six [days] are also optional [concerning eating matzah]? This is a principle in [interpreting] the Torah: Anything that was included in a generalization [in the Torah] and was excluded from that generalization [in the Torah] to teach [something] it was not excluded to teach [only] about itself, but it was excluded to teach about the entire generalization. [In this case it means that] just as [on] the seventh day [eating matzah] is optional, so is it optional in [the first] six [days]. I might think that [on] the first night it is also optional. Therefore, Scripture states: "in the evening, you shall eat unleavened cakes" ([Exod. 12:18](#)). The text established it as an obligation. — [from Mechilta]

but on the preceding day you shall clear away all leaven: Heb. ביום הראשון. On the day before the holiday; it is called the first [day], because it is before the seven; [i.e., it is not the first of the seven days]. Indeed, we find [anything that is] the preceding one [is] called ראשון, e.g., הראשון אדם ותולד, "Were you born before Adam?" ([Job 15:7](#)). Or perhaps it means only the first of the seven [days of Passover]. Therefore, Scripture states: "You shall not slaughter with leaven [the blood of My sacrifice]" ([Exod. 34:25](#)). You shall not slaughter the Passover sacrifice as long as the leaven still exists. — [from Mechilta, Pes. 5a] [Since the Passover sacrifice may be slaughtered immediately after noon on the fourteenth day of Nissan, clearly the leaven must be removed before that time. Hence the expression ביום הראשון must refer to the day preceding the festival.]

that soul: When he [(the person) eats the leaven while he] is with his soul and his knowledge; this excludes one who commits the sin under coercion. — [from Mechilta, Kid. 43a]

from Israel: I [could] understand that it [the soul] will be cut off from Israel and will [be able to] go to another people. Therefore, [to avoid this error] Scripture states elsewhere: "from before Me" ([Lev. 22:3](#)), meaning: from every place which is My domain. — [from Mechilta]

16. And on the first day there shall be a holy convocation, and on the seventh day you shall have a holy convocation; no work may be performed on them, but what is eaten by any soul that alone may be performed for you.

a holy convocation: Heb. מקרא מקרא קדש is a noun. Call it [the day] holy with regard to eating, drinking,

כִּי | כָּל־אֲכָל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשִּׁבְעִי:

שבעת ימים: שטיינ"א של ימים [קבוצה של שבעה ימים רצופים]:

שבעת ימים מצות תאכלו: ובמקום אחר הוא אומר (דברים טז ח) ששת ימים תאכל מצות, למד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. מנין אף ששה רשות תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר (להלן פסוק יח) בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה:

אך ביום הראשון תשביתו שאר: מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו (איוב טו ז) הראשון אדם תולד, הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר (שמות לד כה) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים:

הנפש ההוא: כשהיא בנפשה ובדעתה, פרט לאנוס:

מישראל: שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא כב ג) מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

טז וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הִוא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

מקרא קדש: מקרא שם דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתייה וכסות:

and clothing. — [from Mechilta]

no work may be performed on them: even through others. — [from Mechilta]

that alone: [i.e., the necessary work for food preparation.] (I would think that even for gentiles [it is allowed]. Therefore, Scripture states: “that alone may be performed for you,” for you but not for gentiles.) That [the work needed for food] but not its preparations that can be done on the eve of the festival [e.g., repairing a spit for roasting, or a stove for cooking]. — [from Beitzah 28b]

by any soul: Even for animals. I would think that even for gentiles. Therefore, Scripture states: “for you.” - [from Beitzah 21b, Mechilta] Another version: Therefore, Scripture states: “but,” which makes a distinction. — [from Mechilta].

17. And you shall watch over the unleavened cakes, for on this very day I have taken your legions out of the land of Egypt, and you shall observe this day throughout your generations, [as] an everlasting statute.

And you shall watch over the unleavened cakes: that they should not become leavened. From here they [the Rabbis] derived that if [the dough] started to swell, she [the woman rolling it out] must moisten it with cold water. Rabbi Josiah says: Do not read: ,אֶת-הַמִּצּוֹת, the unleavened cakes, אֶת-הַמִּצְוֹת, the commandments. Just as we may not permit the matzoth to become leavened, so may we not permit the commandments to become leavened [i.e., to wait too long before we perform them], but if it [a commandment] comes into your hand, perform it immediately. — [from Mechilta]

and you shall observe this day: from [performing] work.

throughout your generations, [as] an everlasting statute: Since “generations” and “an everlasting statute” were not stated regarding the [prohibition of doing] work, but only regarding the celebration [sacrifice], the text repeats it here, so that you will not say that the warning of: “no work may be performed” was not said for [later] generations, but only for that generation [of the Exodus].

18. In the first [month], on the fourteenth day of the month in the evening, you shall eat unleavened cakes, until the twenty first day of the month in the evening.

until the twenty-first day: Why was this stated? Was it not already stated: “Seven days” ? Since it says “days,” how do we know “nights” [are included in the mitzvah or commandment]? Therefore, Scripture states: “until the twenty-first day, etc.” -[from Mechilta]

19. For seven days, leavening shall not be found in your houses, for whoever eats

לא יעשה בהם: אפילו על ידי אחרים:

הוא לבדו: הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב:

לכל נפש: אפילו לבהמה יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לומר לומר:

יז ושמרתם את המצות כי בלעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם:

ושמרתם את המצות: שלא יבאו לידי חמוץ מכאן אמרו תפח, תלטוש בצונן. רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצווה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד:

ושמרתם את היום הזה: ממלאכה:

לדורותיכם חקת עולם: לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר אזהרת (לעיל טז) כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור:

יח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:

עד יום האחד ועשרים: למה נאמר, והלא כבר נאמר (לעיל טו) שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וגו':

יט שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי | כל־אכל מחמץ ונכרתה

leavening that soul shall be cut off from the community of Israel, both among the strangers and the native born of the land.

shall not be found in your houses: How do we know [that the same ruling applies] to [leavening found within] the borders [outside the house]? Therefore, Scripture states: "throughout all of your borders" (Exod. 13:7). Why, then, did Scripture state: "in your houses" ? [To teach us that] just as your house is in your domain, so [the prohibition against possessing leaven in] your borders [means only what is] in your domain. This excludes leaven belonging to a gentile which is in a Jew's possession, and for which he [the Jew] did not accept responsibility. — [from Mechilta]

for whoever eats leavening: [This passage comes] to punish with "kareth" [premature death by the hands of Heaven] for [eating] leavening. But did He not already [give the] punishment for eating leaven? But [this verse is necessary] so that you should not say that [only] for [eating] leaven, which is edible, did He punish, but for [eating] leavening, which is not edible, He would not punish. [On the other hand,] if He punished [also] for [eating] leavening and did not [state that] He punished for [eating] leaven, I would say that [only] for [eating] leavening, which causes others to become leavened did He punish, [but] for [eating] leaven, which does not leaven others, He would not punish. Therefore, both of them had to be stated. — [from Mechilta, Beitzah 7b]

both among the strangers and the native born of the land: Since the miracle [of the Exodus] was performed for Israel, it was necessary to [explicitly] include the strangers [who were proselytized but are not descended from Israelite stock]. — [from Mechilta]

20. You shall not eat any leavening; throughout all your dwellings you shall eat unleavened cakes."

You shall not eat... leavening: [This is] a warning against eating leavening.

any leavening: This comes to include its mixture [namely that one may not eat a mixture of chametz and other foods]. — [from Mechilta]

throughout all your dwellings you shall eat unleavened cakes: This comes to teach that it [the matzah] must be fit to be eaten in all your dwelling places. This excludes the second tithe and the matzah loaves that accompany a thanksgiving offering, [which are not fit to be eaten in all dwelling places, but only in Jerusalem]. [This insert may be Rashi's or the work of an earlier printer or copyist.]-[from Mechilta]

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ:

לא ימצא בבתיכם: מניין לגבולין, תלמוד לומר (להלן יג ז) בכל גבולך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות:

כי כל אכל מחמצת: לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש עליו שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם:

בגר ובאזרח הארץ: לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

כ כל־מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

מחמצת לא תאכלו: אזהרה על אכילת שאור:

כל מחמצת: להביא את תערובתו:

בכל מושבתיכם תאכלו מצות: זה בא ללמד שתהא ראוייה ליאכל בכל מושבותיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה: